

Сухомлинський В.О. // Вибрані твори в 5 т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.1. – С. 53-206.

4. Сухомлинський В.О. Серце відаю дітям / Сухомлинський В.О. // Вибрані твори в 5 т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.3. – С. 9-279.

5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / Сухомлинський В.О. // Вибрані твори в 5 т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.2. – С. 419-654.

6. Творча реалізація ідей В.О.Сухомлинського в системі художньо-естетичного виховання: Навчально-методичний посібник. – Кіровоград: Видавництво обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, 2008. – 103 с.

УДК 371.124:51

ЦІЛЬОВИЙ БЛОК КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Ірина АКУЛЕНКО (Черкаси)

У статті розглянуто традиційні та інноваційні аспекти цільового блоку компетентісно орієнтованої моделі методичної підготовки майбутнього вчителя математики профільної школи. Обґрунтовано систему методичних компетенцій, які має опанувати майбутній учитель, як інноваційне ядро цільового блоку.

Ключові слова: методична підготовка, методичні компетенції майбутнього вчителя математики профільної школи

В статье рассмотрены традиционные и инновационные аспекты целевого блока компетентно ориентированной модели методической подготовки будущего учителя математики профильной школы. Обоснована система методических компетенций, которые должен овладеть будущий учитель, как инновационное ядро целевого блока.

Ключевые слова: методическая подготовка, методические компетенции будущего учителя математики профильной школы

Постановка проблеми. Дослідження перспектив розвитку шкільної математичної освіти, історичних аспектів та сучасних тенденцій професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя математики профільної школи дозволили визначити компетентісний підхід як системотвірний підхід, що забезпечуватиме удосконалення існуючої системи методичної підготовки майбутнього фахівця [1; 2]. Відтак, модель такої підготовки визначатимемо як компетентісно орієнтовану. Модель містить цільовий, змістовий, процесуально-організаційний і результативний блоки.

Цільовий блок відображає мету і завдання компетентісно орієнтованої методичної підготовки майбутнього вчителя математики профільної школи. Метою, відповідно, виступає формування молодого фахівця з високим рівнем методичної компетентності, спроможного й готового конструювати і реалізувати власну методичну систему навчання математики учнів у класах різних профілів, здатного розвивати свою професійну майстерність протягом життя, сприймати і втілювати в освітній процес інновації, адаптуватися до змін. Для досягнення вищеназваної мети необхідно виконати такі завдання.

1. Забезпечити мотиваційно-ціннісну зорієнтованість майбутнього фахівця на самостійне, відповідальне й ефективне здійснення методичної діяльності, формуючи ціннісне ставлення до категорій дидактики математики (аксіологічний аспект).

2. Створити умови для удосконалення науково-теоретичної підготовки студентів із загальної методики та окремих методик навчання математики та спроектувати її у площину навчання математики у старшій ланці загальної середньої освіти (гносеологічний аспект):

- показати особливості загальноосвітньої, спеціалізуючої та інтегруючої функцій курсу математики, який вивчається у класах різних профілів (на рівні стандарту, на академічному й профільному рівнях);
- показати взаємозв'язок профільного навчання математики з математикою як наукою та з математичним апаратом, що використовується для вивчення процесів і явищ у різних галузях знань;
- показати взаємозв'язок методики навчання математики в профільній школі з математикою як наукою та з методикою навчання профільних дисциплін;
- розкрити цілі й завдання навчання математики як в умовах допрофільної підготовки учнів, так і у профільній школі (на рівні стандарту, на академічному та профільному рівнях);
- виявити особливості змісту, організаційних форм і засобів підвищення якості математичної підготовки учнів у класах різних профілів;
- удосконалити математичну підготовку студентів у контексті встановлення й реалізації міжпредметних зв'язків математики та профільних дисциплін;

- виробити у студентів основні практичні вміння математичного моделювання й розв'язування задач прикладного змісту;
- ознайомити студентів із передовим досвідом кращих учителів математики України, із сучасними формами, засобами, які застосовуються у навчальному процесі у класах різних профілів.

3. Забезпечити поєднання теоретичної та практичної підготовки, а також максимізацію суб'єктного досвіду студентів у здійсненні різних видів методичної діяльності й розв'язуванні як типових задач фахової діяльності вчителя математики профільної школи, так і проблемних ситуацій, що виникають в процесі навчання математики старшокласників, з використанням знань та суб'єктного досвіду як життєвого, так і професійного (праксеологічний аспект).

4. Створити умови для формування психологічної готовності до реалізації різних видів методичної діяльності, готуючи його до професійної праці не лише функціонально, але й як творчу особистість.

5. Забезпечити вироблення у студентів критичного ставлення до результатів попередньої роботи, до продукування конструктивних ідей щодо вдосконалення своєї професійної діяльності, самовдосконалення та включення майбутніх педагогів у методичну навчально-дослідницьку й науково-дослідницьку діяльність (особистісний аспект).

Інноваційним компонентом цільового блоку компетентісно орієнтованої моделі методичної підготовки майбутнього вчителя математики профільної школи є система суспільно заданих, дидактично виважених і науково обґрунтованих вимог до результатів методичної підготовки – методичних компетенцій [2] майбутнього вчителя математики профільної школи.

Аналіз досліджень і публікацій. У наукових розвідках представлені різні системи методичних компетенцій, які опановує майбутній учитель. С. Скворцова (для вчителя початкової школи) [3] виділяє такі методичні компетенції: 1) готовність реалізовувати цілі і завдання навчання математики в початковій школі; знання особливостей і побудови курсу математики початкової школи; вміння користування нормативними документами; 2) знання про побудову календарного плану; вміння складати календарний план із математики для кожного року навчання; 3) знання вимог до математичної підготовки учнів початкової школи та готовність їх дотримуватися; знання критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів та уміння їх застосовувати; 4) практичні уміння і навички моделювати та організовувати процес навчання математики в початковій школі

відповідно до вимог Державного стандарту освітньої галузі «Математика»; 5) знання можливих структур уроків математики, вміння проектувати уроки з окремих тем курсу математики початкової школи; готовність до впровадження передового педагогічного досвіду та сучасних навчальних технологій; 6) знання методики навчання молодших школярів з окремих питань програми, вміння самостійно розробляти системи навчальних завдань із підготовки до введення нового матеріалу, ознайомлення з ним та формування математичних умінь та навичок; готовність реалізувати здобуті знання та вміння під час реальних уроків математики; 7) рефлексивна позиція, яка орієнтує вчителя на усвідомлення й аналіз власної діяльності під час викладання освітньої галузі «Математика», на педагогічну творчість, самостійну дослідницьку діяльність. Міжнародні експерти дослідження TEDS – M [4] виокремлюють такі компетенції: 1) компетенції в забезпеченні цілепокладання (предметного, особистісного) та розкриття особистісного сенсу навчання; 2) компетенції в забезпеченні розуміння учнями навчальної задачі і вибору способу діяльності; 3) компетенції в організації навчальної діяльності; 4) компетенції в оцінюванні результатів навчальної діяльності; 5) компетенції щодо прийняття рішень; 6) компетенції в організації інформаційної основи діяльності.

Метою статті є окреслення кола основних методичних компетенцій, які має опанувати майбутній учитель математики профільної школи у процесі своєї методичної підготовки у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Комплекс методичних компетенцій, які має опанувати майбутній учитель математики профільної школи у процесі своєї методичної підготовки у вищому навчальному закладі, на наш погляд, слід конструювати у такий спосіб, щоб він відображав основні фахові функції і типові задачі фахової методичної діяльності вчителя математики профільної школи. Однак із поправкою на те, що методична діяльність працюючого і майбутнього вчителя суттєво відрізняються. Методична діяльність працюючого вчителя математики реалізується у реальному навчально-виховному процесі із засвоєння учнями одиниць математичного змісту через такі її види: навчальна діяльність, аналітико-синтетична, проєктувальна, організаційна, комунікативна, рефлексивна, діагностувально-коригувальна, дослідницька. Провідним видом методичної діяльності працюючого вчителя математики є навчальна методична діяльність, шляхом якої вчитель реалізує методичну систему навчання

математики на різних рівнях: на рівні окремих одиниць математичного змісту; їхніх комплексів у рамках окремого уроку; комплексу уроків у межах програмової теми; комплексу програмових тем у межах змістових ліній шкільного курсу математики.

Методична діяльність майбутнього вчителя математики реалізується в умовах освітнього процесу у вищому навчальному закладі й виступає і як мета методичної підготовки майбутнього вчителя математики, і як процес збагачення суб'єктного досвіду, що перманентно розгортається, і як засіб для опанування системи методичних компетенцій, і як результат, що фіксується в кожен момент цього процесу (діяльність із розв'язування методичних задач). Отже, основними видами методичної діяльності студентів є: аналітико-синтетична діяльність, діяльність з моделювання всіх видів діяльності діючого вчителя (навчально-виховної, організаційно-управлінської, соціально-педагогічної, культурно-освітньої) у процесі навчання математики старшокласників, діяльність із проектування та конструювання, прогнозування, рефлексія, моніторинг і оцінювання власної діяльності та діяльності учнів. Відповідними є групи методичних компетенцій, які опановує майбутній учитель математики профільної школи.

Виконання студентами – майбутніми вчителями математики профільної школи різних видів аналітико-синтетичної діяльності й опанування відповідних аналітико-синтетичних методичних компетенцій дає їм змогу проаналізувати сформовані в теорії та практиці підходи щодо процесу навчання учнів старшої школи математики, уможлиблює на основі синтезу побудову суб'єктивно або й об'єктивно нового теоретичного знання, яке описує закономірності навчально-виховного процесу з математики у профільній школі. Реалізація студентами аналітико-синтетичних методичних компетенцій створює об'єктивні умови для побудови теоретичних логічних конструкцій і наукових абстракцій, пов'язаних із дослідженням феноменологічного поля науки дидактики математики, а також для моделювання процедур їхньої перевірки у практиці навчання школярів.

Першим кроком на цьому шляху є теоретичне дослідження й перетворення тих об'єктів, які є заміщувачами реальних процесів і об'єктів (їхніх моделей), що виступають предметом методики навчання математики як науки і навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі. Це – діяльність з методичного моделювання. Вона виступає і як провідний вид методичної діяльності, який реалізує майбутній учитель математики у процесі методичної підготовки, і як метод наукового дослідження, і як метод навчання, і

дозволяє поєднати емпіричне й теоретичне в навчальному процесі й педагогічному дослідженні.

Методичне моделювання будемо визначати як процес побудови, вивчення та оперування спеціальними об'єктами (методичними моделями), які є уявними або матеріально реалізованими системами, що відображають або відтворюють методичні об'єкти, тобто, об'єкти, що формують предмет методики навчання математики як науки і навчальної дисципліни у ВНЗ. Відповідно до змістового наповнення, методичні моделі поділяємо на цільові (прогностичні), змістові та процесуальні, останні, своєю чергою, представлені організаційно-управлінськими, інструментальними, моніторинговими, рефлексивними та іншими моделями. Відповідно майбутній учитель інтегрує у процесі методичного моделювання елементи навчально-виховної, організаційно-управлінської, контролювально-оцінювальної, соціально-педагогічної, культурно-освітньої діяльності діючого вчителя. Серед видів методичного моделювання, здійснюваного майбутніми вчителями математики саме профільної школи, ми виділяємо також моделювання елементів діяльності фахівця відповідного профілю (математика, фізика, лінгвіста, соціолога тощо) у процесі навчання математики на відповідному рівні, оскільки така діяльність сприятиме підсилению соціалізуючої функції процесу методичної підготовки майбутнього вчителя.

Діяльність з методичного проектування виступає природним продовженням процесу методичного моделювання, оскільки передбачає подальшу розробку побудованої моделі й доведення її до рівня практичного використання. Методичне проектування передбачає трансформацію самого методичного об'єкта або його моделі (наприклад, системи дидактичних цілей навчання теми; певної технології навчання теми тощо) відповідно до конкретних умов її передбаченого застосування. Оскільки майбутній фахівець певною мірою обмежений у змозі здійснити верифікацію, уточнення й коригування свого проекту у практичній діяльності, тому методичне проектування, здійснюване майбутнім учителем, на нашу думку, є діяльністю похідною (вторинною) у порівнянні з методичним моделюванням. Операційною основою для здійснення методичного проектування є діяльність з методичного моделювання, прогнозування та конструювання, які виконуються на базі попередньо виконаної аналітико-синтетичної діяльності студентів. Діяльність з конструювання так само, як і аналітико-синтетична діяльність, виступає передумовою для методичного моделювання та проектування. Водночас вона стає завершальною

фазою у процесі трансформації теоретичної методичної моделі до рівня методичного проекту, а від нього – до його практичного втілення. Тому компетенції, які стосуються цих видів методичної діяльності, ми пропонуємо об'єднати в один блок.

Діяльність з організації та керування діяльністю учнів у процесі профільного навчання математики є одним із видів провідної діяльності діючого вчителя математики. Майбутні фахівці також долучаються до виконання цього виду методичної діяльності, особливо, під час проходження педагогічної практики. Крім того компетентнісно орієнтована система методичної підготовки майбутнього вчителя передбачає створення додаткових організаційних умов для набуття досвіду студентами досвіду в організації й керування діяльністю учнями в процесі опанування математичних знань. Тому ми виділяємо групу компетенцій з організації й керування діяльністю учнів у процесі профільного навчання математики.

Заключною процедурою в структурі аналізу методичної діяльності є рефлексія. Це особлива діяльність педагога з власною свідомістю, розумовою діяльністю та структурами навчальної та методичної діяльності.

Кожен майбутній учитель математики профільної школи повинен вміти надавати рефлексії семантичні структури своєї свідомості, що відображають різні аспекти методичної діяльності, тому серед компетенцій, які опанує майбутній учитель математики профільної школи ми виділяємо діяльність щодо виконання

рефлексії й оцінювання власної діяльності та діяльності учнів.

Висновки. Отже, вимоги до суспільно значущих результатів методичної підготовки майбутнього вчителя математики профільної школи формують комплекс методичних компетенцій. Виділення компонентів вищезазначених методичних компетенцій, виокремлення рівнів і показників їх опанування студентами у процесі методичної підготовки, дасть можливість у подальшому обґрунтувати змістове наповнення інших блоків компетентнісно орієнтованої моделі методичної підготовки майбутнього вчителя математики профільної школи.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бібік Н.М. Компетентність у навчанні / Н.М. Бібік // Енциклопедія освіти / АПН України ; гол. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 408.
2. Бібік Н.М. Компетенції / Н.М. Бібік // Енциклопедія освіти / АПН України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 409.
3. Скворцова С.О. Проектування освітніх результатів на засадах компетентнісного підходу / С.О. Скворцова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія. – №27. – 2009. – С. 395 – 398.
4. Tatto, M. T., Schulle, J., Senk, S., Ingvarson, L., Peck, R., & Rowley, G. (2008). Teacher Education and Development Study in Mathematics (TEDS-M): Policy, practice, and readiness to teach primary and secondary mathematics. Conceptual framework. East Lansing, MI: Teacher Education and Development International Study Center, College of Education, Michigan State University.

УДК 37 (09)

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА-НОВАТОРА ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНЯ

Ірина АЛБУЛ (Умань)

У статті висвітлюється адміністративна діяльність керівника-новатора В. Сухомлинського як умова розвитку творчої особистості вчителя та учня крізь призму актуальних питань сучасного менеджменту.

Ключові слова: В. Сухомлинський, керівництво, менеджмент, творчість.

В статье освещается административная деятельность руководителя-новатора В. Сухомлинского как условие развития творческой личности учителя и ученика через призму актуальных вопросов современного менеджмента.

Ключевые слова: В. Сухомлинский, руководство, менеджмент, творчество.

Актуальність дослідження. Розвиток будь-якої галузі наукового знання потребує аналітичного вивчення минулого, систематичного перегляду накопиченого матеріалу та неупередженої його оцінки. Вивчення досвіду управлінської діяльності видатних освітян минулого створення ними організаційних умов для творчого саморозвитку учителя сприятиме збагаченню не лише історико-педагогічного знання, а й педагогічного менеджменту. Зважаючи на те, що менеджмент в

освіті має суспільний характер та людський вимір, успішна управлінська практика визначних співвітчизників може стати невичерпним джерелом цінних думок та ідей.

Проблеми управлінської діяльності в освітньому закладі були предметом наукового пошуку багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Сутність управлінського циклу у своїй дисертації та інших наукових працях розглядав